

แผนปฏิบัติการระดับชาติการสาธารณสุขเขตสุขภาพพิเศษแห่งชาติ

เขตสุขภาพพิเศษด้านสาธารณสุขทางทะเล ระยะ ๔ ปี (๒๕๖๒ – ๒๕๖๕)

สถานการณ์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๖๕ กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้ประกอบการในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” ผ่าน ๖ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)

ในด้านความมั่นคง ประเทศไทยมีอาณาเขตทางทะเล โดยแผ่นดินติดกับทะเล ๒ ด้าน คือ ด้านตะวันตกเป็นทะเลอันดามัน ส่วนด้านตะวันออกเป็นอ่าวไทย มีพื้นที่เขตทางทะเลประมาณ ๓๒๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็น ๒ ใน ๓ ของพื้นที่ทางบก มีความยาวชายฝั่งทะเลรวม ๓,๐๑๐ กิโลเมตร (ด้านอ่าวไทย ๑,๙๗๒.๕ กิโลเมตร และด้านอันดามัน ๑,๐๓๗.๕ กิโลเมตร) ในช่วงปี ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ หรือในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา พบว่า แนวโน้มการใช้พื้นที่ทางทะเลเกิดประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศสูง สร้างรายได้คาดว่ามีมูลค่ามากกว่า ๒๑.๖๖๐ ล้านล้านบาท ซึ่งเกิดจากหลายกิจกรรม ได้แก่ การนำเข้า-ส่งออกทางทะเล (๑๓.๘๑๔ ล้านล้านบาท) อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับปิโตรเคมีคอล-พลาสติก (๓.๐๐๐ ล้านล้านบาท) มูลค่านำเข้า-ส่งออกน้ำมันดิบ-น้ำมันสำเร็จรูป-แก๊ส-เชื้อเพลิง (๑.๙๓๘ ล้านล้านบาท) รายได้จากอุตสาหกรรมบริการโลจิสติกส์ที่เกี่ยวข้องกับทะเล (๐.๗๙๔ ล้านล้านบาท) รายได้จากการท่องเที่ยวทางทะเล (ต่างชาติ) (๐.๖๖๙ ล้านล้านบาท) ฯลฯ ซึ่งจะเห็นได้ว่า พื้นที่ทางทะเลเป็นพื้นที่ที่สำคัญของประเทศไทยทั้งในด้านภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ ที่มีความจำเป็นต้องมีการจัดการภาครัฐเพื่อสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืน เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการดำเนินการของยุทธศาสตร์ชาติด้านอื่น ๆ ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้

จากข้อได้เปรียบที่มีชายฝั่งทะเลทั้งสองด้าน และความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจากผลสำรวจลำดับขีดความสามารถทางการท่องเที่ยวและการเดินทางปี ๒๕๖๐ จาก The Travel & Tourism Competitiveness Report ๒๐๑๗ โดย World Economic Forum ได้จัดลำดับประเทศไทยด้านความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเป็นลำดับที่ ๗ จาก ๑๓๖ ประเทศทั่วโลก และจากข้อมูลผลประโยชน์ทางทะเลของประเทศมีมูลค่าต่อปีคิดเป็นร้อยละ ๑๖๑.๓ ของ GDP หรือดัชนีมวลรวมของประเทศ (ชนิดโสรทัศน์ ,๒๕๖๐) จะเห็นได้ว่าพื้นที่ทางทะเลเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจระดับโลก มีประชาชนจำนวนมากในพื้นที่ทางทะเล ไม่ว่าจะเป็นประชาชนที่อยู่อาศัยบนเกาะ บนชายฝั่ง ประชาชนที่ประกอบอาชีพในทะเล นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จากการสำรวจของกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข พบว่า อุบัติเหตุ การจมน้ำ และการสัมผัสพิษสัตว์ทางทะเลของประชาชนในพื้นที่ทางทะเลมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งจากการทบทวนผู้ประสบเหตุในพื้นที่ทางทะเลของจังหวัดพังงา

เมื่อปี ๒๕๕๙ พบว่า ด้วยความไม่แน่นอนและความไม่คงที่ รวมถึงบริบทที่แตกต่างจากบนบกของพื้นที่ทางทะเล ระบบการป้องกันไม่ให้เกิดเหตุ การช่วยเหลือ ณ จุดเกิดเหตุ การแจ้งเหตุ การสั่งการและประสานงานทางการแพทย์กรณีเกิดเหตุในพื้นที่ทางทะเลเป็นไปด้วยความล่าช้า มีหลายหน่วยงานที่มีขีดความสามารถในการตอบโต้เหตุทางทะเล แต่ยังไม่มีการบูรณาการเหตุการณ์กรณีเกิดเหตุที่ชัดเจน รวมถึงมาตรฐานการปฏิบัติการทางการแพทย์และการบูรณาการทุกหน่วยงานที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวทางทะเลของประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง

ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และด้านพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ระบบบริการสาธารณสุขสำหรับประชาชนในพื้นที่ทางทะเลในปัจจุบัน มีความครอบคลุมพื้นที่ต่างๆทั้งทางทะเล เกาะ และชายฝั่ง โดยมีหน่วยบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล : รพ.สต.) ที่ตั้งอยู่บนเกาะ จำนวน ๗๖ แห่ง และมีโรงพยาบาลระดับทุติยภูมิ ตติยภูมิเป็นแม่ข่ายตามลำดับ แต่ยังมีปัญหาด้านการจัดบริการสาธารณสุข ทั้งด้านโครงสร้างของห้องฉุกเฉินโดยเฉพาะหน่วยบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ บุคลากรที่ปฏิบัติงานขาดองค์ความรู้ด้านเวชศาสตร์ทางทะเล และระบบบริการสาธารณสุขพื้นฐานสำหรับประชาชนในพื้นที่ทางทะเลยังไม่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพเพียงพอ ประชาชนท้องถิ่นที่อาศัยในพื้นที่ทางทะเล เกาะ ชายฝั่งทะเล ส่วนใหญ่ยังคงได้รับผลกระทบด้านมลพิษและสิ่งแวดล้อม จากการสำรวจของกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ปัญหาสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ทางทะเลส่วนใหญ่ที่เกิดตลอดเป็นประจำ ได้แก่ อุจจาระร่วง อาหารเป็นพิษ และโรคบิดตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงระบบสุขภาพด้านอาหารและน้ำดื่มของพื้นที่ทางทะเลยังไม่สามารถสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชนในพื้นที่ทางทะเลได้ดีเพียงพอ ส่งผลถึงคุณภาพชีวิตของประชาชน นักท่องเที่ยวในพื้นที่ทางทะเล รวมถึงภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวทางทะเลของประเทศไทย

จากข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ ความมั่งคั่งของประเทศที่เกิดจากพื้นที่ทางทะเล และปัญหาที่เกิดขึ้น ระบบสาธารณสุขทางทะเลจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนา ทั้งด้านระบบการแพทย์ฉุกเฉินในพื้นที่ทางทะเลในรูปแบบบูรณาการ ระบบรับแจ้งเหตุและสั่งการที่สอดคล้องกับบริบททางทะเล ศักยภาพหน่วยบริการสาธารณสุขในพื้นที่ทางทะเลทั้งด้านโครงสร้างและบุคลากรในการรองรับเหตุฉุกเฉินทางทะเล รวมถึงการให้บริการทางการแพทย์ที่มีมาตรฐานตามเวชศาสตร์ทางทะเล ประชาชนในพื้นที่ทางทะเลสามารถเข้าถึงระบบบริการทางการแพทย์ฉุกเฉินและระบบบริการสุขภาพด้วยความมั่นใจและปลอดภัย การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขอนามัย ทั้งส่วนบุคคลและสาธารณะในพื้นที่ทางทะเล โดยเฉพาะอาหารและน้ำปลอดภัย และการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเวชศาสตร์ทางทะเลของประเทศไทยเพื่อรองรับการพัฒนาสุขภาพทางทะเลให้มีมาตรฐานและยั่งยืน โดยความร่วมมือของหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อประชาชนในพื้นที่ทางทะเลมีสุขภาพดี มีความเชื่อมั่นในระบบสาธารณสุขทางทะเลที่มั่นคง ส่งผลย้อนกลับให้เกิดความมั่งคั่ง อย่างยั่งยืนต่อไป

วิสัยทัศน์

“การสาธารณสุขทางทะเลประเทศไทยมาตรฐานสากล ดูแลคุ้มครองสุขภาพประชาชนในพื้นที่ทางทะเลอย่างมีคุณภาพ หนุนเสริมขีดความสามารถของประเทศ สร้างสรรค์มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ”

พันธกิจ

๑. เสริมสร้างขีดความสามารถของระบบบริการสาธารณสุขทางทะเล ให้มีสมรรถนะสูงในการให้บริการประชาชนในพื้นที่ทางทะเลอย่างมีมาตรฐานสากล และสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัญหาสุขภาพประชาชน และปัญหาการสาธารณสุขในพื้นที่ทางทะเลของประเทศไทย
๒. บูรณาการและระดมพลังภาคีทุกภาคส่วน เพื่อร่วมเสริมสร้างขีดความสามารถแก่ระบบการสาธารณสุขทางทะเลของประเทศ และทุกภาคส่วนมีความเชื่อมั่นต่อระบบบริการสาธารณสุขทางทะเลไทย
๓. การสร้างสรรค์บริการสาธารณสุขทางทะเลเชื่อมโยงกิจกรรมทางทะเลเพื่อหนุนเสริมศักยภาพการแข่งขันการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ
๔. ส่งเสริมสุขภาพ ควบคุมและป้องกันโรค รักษาโรคและฟื้นฟูสุขภาพแก่ประชาชนในพื้นที่เกาะพื้นที่ชายฝั่งและผู้ที่ปฏิบัติงานในทะเลให้ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง มีสุขภาพดี มีความฉลาดรู้ทางสุขภาพที่สามารถพึ่งตนเองได้อย่างเท่าทันตามบริบทของพื้นที่และความเปลี่ยนแปลง

ประเด็นยุทธศาสตร์

๑. การบูรณาการเครือข่ายการดูแลช่วยเหลือประชาชนนักท่องเที่ยวในภาวะวิกฤติฉุกเฉินด้านการสาธารณสุขทางทะเลอย่างมีประสิทธิภาพ (Maritime Emergency Care System Integration)
๒. การพัฒนาการสาธารณสุขทางทะเลของประเทศให้เป็นเลิศและมีมาตรฐานสากล (Maritime Public Health International Standard and Excellence)
๓. การส่งเสริมสุขภาพ ควบคุมและป้องกันโรค การรักษาโรค การฟื้นฟูสุขภาพ และการคุ้มครองผู้บริโภคแก่ประชาชนในพื้นที่เกาะ พื้นที่ชายฝั่ง และผู้ที่ปฏิบัติงานในทะเล อย่างมีคุณภาพ ทั่วถึง (Maritime Public Health Promotion, Prevention and Protection)
๔. การพัฒนาการสาธารณสุขทางทะเลอาเซียนและระหว่างประเทศเชื่อมโยงการพัฒนาการสาธารณสุขประเทศไทย (Maritime Public Health International Integration)
๕. การสร้างคุณค่าการสาธารณสุขทางทะเลสู่มูลค่าทางเศรษฐกิจและสนับสนุนการพัฒนาประเทศ (Maritime Public Health Value Based Economy)

ปัญหาสำคัญ

๑. การป้องกันไม่ให้เกิดเหตุทั้งพื้นที่ชายฝั่งและพื้นที่ในทะเล ระบบช่วยเหลือผู้ป่วยเจ็บ ณ จุดเกิดเหตุ การส่งการทางการแพทย์และการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้ป่วยเจ็บ และการส่งต่อผู้ป่วยเจ็บฉุกเฉินทางทะเลยังไม่มีมาตรฐาน มีความล่าช้า และเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ
๒. ประสิทธิภาพของสถานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิในพื้นที่เกาะมีข้อจำกัด ทั้งด้านโครงสร้างห้องฉุกเฉิน บุคลากรทางการแพทย์ เครื่องมือทางการแพทย์ รวมถึงการเชื่อมโยงสู่สถานบริการสุขภาพระดับทุติยภูมิและตติยภูมิที่ยังไม่มีประสิทธิภาพและมาตรฐานเพียงพอตามหลักเวชศาสตร์ทางทะเล
๓. ระบบสุขภาพอาหารและน้ำในพื้นที่ทางทะเลยังเป็นปัญหาสำคัญของประชาชนในพื้นที่ทางทะเล
๔. ความไม่สมบูรณ์ของระบบฐานข้อมูลด้านการสาธารณสุขทางทะเลของประเทศ ที่ยังไม่เชื่อมโยงถึงกัน ความไม่เป็นปัจจุบัน และความไม่ครบถ้วนของข้อมูล ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการวางนโยบาย และการพัฒนาระบบสาธารณสุขทางทะเลของประเทศ
๕. องค์ความรู้ด้านเวชศาสตร์ทางทะเลซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาระบบสาธารณสุขทางทะเลของประเทศยังขาดการพัฒนาแบบเป็นรูปธรรม รวมถึงขาดการนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนาระบบสาธารณสุขทางทะเลในมิติต่างๆ

เป้าประสงค์

๑. ประชาชนในพื้นที่ทางทะเล (ทั้งประชาชนและนักท่องเที่ยวที่อยู่ในทะเล พื้นที่เกาะและชายฝั่ง) ได้รับการดูแลสุขภาพทั้งในยามปกติ และยามเกิดภาวะฉุกเฉิน รวมถึงภัยพิบัติต่างๆ ได้อย่างครอบคลุม ทัวถึง ทันเหตุการณ์ และมีประสิทธิภาพ
๒. ประชาชนในพื้นที่ทางทะเลมีสุขภาพดีเพิ่มขึ้น เจ็บป่วยจากโรคที่สำคัญทางทะเลลดลง
๓. มีระบบสาธารณสุขทางทะเลที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เกิดคุณค่า และมูลค่า หนุนเสริมขีดความสามารถทางเศรษฐกิจให้กับพื้นที่ และเป็นระบบที่สามารถสนับสนุนให้เกิดการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศในมิติทางทะเลเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัดเป้าประสงค์

๑. ประชาชนในพื้นที่ทางทะเล (ทั้งประชาชนและนักท่องเที่ยวที่อยู่ในทะเล พื้นที่เกาะและชายฝั่ง) เสียชีวิตจากเหตุฉุกเฉินในพื้นที่ทางทะเลลดลงร้อยละ ๒๕
๒. ผู้เจ็บป่วยฉุกเฉินในพื้นที่ทางทะเลได้รับการดูแลปลอดภัยโดยการได้รับบริการการแพทย์ฉุกเฉินทางทะเล มากกว่าร้อยละ ๘๐
๓. ประชาชนในพื้นที่ทางทะเลมีสุขภาพดีเพิ่มขึ้น อัตราป่วยจากโรคที่สำคัญทางทะเลลดลงร้อยละ ๒๕
๔. ความเชื่อมั่นในระบบสาธารณสุขทางทะเลของประเทศไทยทั้งประชาชนและนักท่องเที่ยวที่อยู่ในทะเล พื้นที่เกาะและชายฝั่ง เพิ่มขึ้น